

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق اساسی

به همراه نظریات مشورتی شورای نگهبان

ویژه داوطلبان آزمونهای ورودی

وکالت کانون وکلای دادگستری، مرکز

وکلای قوه قضائیه

تألیف:

مریم پیراسته

ویراستار: آیدا راسخ

حقوق اساسی - مریم پیراسته

چاپ اول: دی ۱۴۰۰
صفحه آرا: راضیه درستی مطلق
طراح جلد: مریم مظفری

آدرس : شیراز - پارامونت، ابتدای خ قصردشت، موسسه آموزش عالی فاضل

تلفن : ۰۷۱۳۲۳۰۴۰۱۴ - ۰۷۱۳۲۳۴۳۲۳۴

دانشجوی گرامی

حضور در کلاس‌های موسسه فاضل به دلیل حل مسائل متنوع، ارتباط زنده و دو طرفه بین دانشجو و استاد، قرار گرفتن در جو کنکور، ایجاد انگیزه رقابت، رفع اشکالات دانشجو و آزمون‌های کلاسی که ضمن آن از میزان آمادگی خود مطلع می‌شوید انتخابی است که نمی‌توان آنرا با مطالعه یک یا چند کتاب مقایسه کرد.

شرکت در کنکورهای هماهنگ کشوری موسسه فاضل به شما این امکان را می‌دهد که جایگاه واقعی خود را در رتبه بندی کشوری بیابید چرا که علاج واقعه قبل از وقوع باید کرد.

سخن مؤلف

خداوند متعال را شاکرم که به گردآوری مجموعه اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به همراه تفاسیر و تحلیل های حقوقی در مجموعه علمی موسسه آموزش عالی آزاد فاضل توفیق یافته و امیدوارم که مجموعه حاضر مورد توجه داوطلبان محترم قرار گرفته و مفید فایده باشد.

از سال ۱۴۰۰ آزمون وکالت با تغییرات چندی از جمله تغییر و اضافه شدن منابعی به آزمون مواجه گردیده که از جمله این منابع قانونی اساسی جمهوری اسلامی ایران می باشد که اقدامی شایسته در جهت توجه ویژه و کلا به قانون اساسی به عنوان اصلی ترین منبع حقوقی به نظر می رسد.

این کتاب بر اساس ترتیب فصول قانون اساسی تدوین شده و در پایان هر فصل چند تست به صورت نمونه ارائه گردیده است.

به داوطلبان عزیز توصیه می کنم هر اصل از قانون اساسی را به همراه مطالبی که در ذیل آن تألیف و تدوین شده است مطالعه نموده و صرفاً به حفظ کردن مطالب اکتفا ننمایند.

در پایان بر خود لازم می دانم که از مدیریت محترم موسسه آموزش عالی آزاد فاضل، جناب آقای علی اکبر نکوفر، تشکر نموده و برای همه داوطلبان گرامی موفقیت در آزمون را آرزومندم.

مریم پیراسته

زمستان ۱۴۰۰

تقدیم به

یگانه ارجمند، پدرم

زالال مهربان، مادرم

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه
۱۲ فصل اول- اصول کلی
۲۵ فصل دوم- زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور
۲۹ فصل سوم- حقوق ملت
۴۵ فصل چهارم- اقتصاد و امور مالی
۵۸ فصل پنجم- حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۶۶ فصل ششم - قوه مقننه
۶۶ مبحث اول - مجلس شورای اسلامی
۷۴ مبحث دوم- اختیارات و صلاحیت مجلس شورای اسلامی
۱۰۱ فصل هفتم- شوراها
۱۰۷ فصل هشتم- رهبر یا شورای رهبری
۱۱۹ فصل نهم- قوه مجریه
۱۱۹ مبحث اول- ریاست جمهوری و وزراء
۱۳۹ مبحث دوم- ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۱۴۷ فصل دهم- سیاست خارجی
۱۵۳ فصل یازدهم- قوه قضائیه
۱۷۰ فصل دوازدهم- صدا و سیما
۱۷۳ فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی
۱۷۷ فصل چهاردهم- بازنگری در قانون اساسی
۱۸۳ مرور سریع نکات مشابه
۱۸۶ فهرست منابع

مقدمه

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۸ توسط مجلس خبرگان قانون اساسی در ۱۷۷ اصل تصویب شده و همان سال به همه‌پرسی گذاشته شد و نتیجه آن با رأی مثبت اعلام شد. در سال ۱۳۶۸ پس امام خمینی به سید علی خامنه‌ای رئیس‌جمهور وقت، اصلاحاتی در این قانون صورت پذیرفت و سمت نخست‌وزیری در سمت ریاست‌جمهور ادغام شد و سمت جدید پدیدآمده را ریاست‌جمهور نامیدند. این اصلاحات سه ماه پس از درگذشت امام خمینی در همه‌پرسی به تصویب رسید.

ساختار قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

فصل اول: اصول کلی

فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور

فصل سوم: حقوق ملت

فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی

فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن

فصل ششم: قوه مقننه

فصل هفتم: شوراها

فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری

فصل نهم: قوه مجریه

فصل دهم: سیاست خارجی

فصل یازدهم: قوه قضائیه

فصل دوازدهم: صدا و سیما

فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی

فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی

فصل اول - اصول کلی

فصل اول قانون اساسی به اصول کلی و پایه های نظام جمهوری اسلامی می پردازد. جمهوریت، اسلامیت (شامل اسلامی بودن قوانین و ولایت فقیه) و اتکا به آراء مردمی، سیاست های کلی نظام و اصل ولایت فقیه به عنوان مهمترین رکن نظام که در اصل پنجم به آن اشاره شده است و موضوع شوراها با توجه به اهمیت آن در مباحث اسلامی در این فصل گنجانده شده است. همچنین موضوعات اساسی چون استقلال و آزادی و عدالت و دین و مذهب نیز در این فصل مورد توجه قرار گرفته است. نکته قابل توجه در این فصل طرح بحث موضوع خانواده و قداست آن در جایگاه مهمترین اصول قانون اساسی می باشد.

اصل اول

حکومت ایران جمهوری اسلامی است که ملت ایران، بر اساس اعتقاد دیرینه اش به حکومت حق و عدل قرآن، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالیقدر تقلید آیت الله العظمی امام خمینی، در همه پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی الاولی سال یکهزار و سیصد و نود و نه هجری قمری با اکثر ۹۸/۲ کلیه کسانی که حق رای داشتند، به آن رای مثبت داد.

تحلیل اصل:

*** مسأله اعتقاد به حکومت حق و عدل امری ریشه دار نه در عقاید شیعه بلکه در عقاید مسلمانان و نیز دیگر ادیان الهی بوده است. علاوه بر اعتقاد به حکومت، اعتقاد به مجریان آن نیز جزء عقاید دیرینه شیعیان امامیه بوده است تا جایی که فقهای امامیه در این خصوص ادعای اجماع نموده اند. همچنین قیام کردن علیه حاکمیت جور نه تنها امری جائز بلکه واجب است چرا که تا قیام و انقلابی صورت نگیرد براندازی حاکمیت جور که مقدمه ای برای استقرار حاکمیت حق است محقق نخواهد شد. این وجوب هم به استنادات عقلی و هم به استنادات نقلی همچون ادله ای که در خصوص جهاد و امر به معروف و نهی از منکر وارد شده است قابل اثبات است.

نکته: اصل ۱ با اصل ۱۷۷ ارتباط موضوعی در خصوص غیر قابل تغییر بودن دارد.

اصل دوم

جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به

۱- خدای یکتا (لااله الاالله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او

۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین

۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا

۴- عدل خدا در خلقت و تشریح

۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام

۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا؛ که از راه

الف- اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین

ب- استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها

ج- نفی هر گونه ستمگری و ستم کشی و سلطه گری و سلطه پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می کند.

تحلیل اصل:

※ بعد از اشاره به استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران به واسطه انقلاب مردمی با رهبری امام خمینی و فراندوم در اصل اول، اصل دوم به ارکان جمهوری اسلامی اختصاص یافته از میان شش بند ابتدایی پنج بند آن، همان اصول دین است، با این تفاوت که به جای اصل نبوت از واژه وحی که شاخصه نبوت است استفاده شده است. در بند ششم کرامت انسان نیز از پایه های جمهوری اسلامی دانسته شده است.

نکته: مفهوم امامت با رویکردی حکومتی در بند پنجم اصل دوم مطرح شده است و از این رو می توان گفت ساختار جمهوری اسلامی بر مبنای نظام امت و امامت پایه ریزی شده است.

اصل سوم

دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

۱) ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.

۲) بالا بردن سطح آگاهی های عمومی در همه زمینه ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه های گروهی و وسائل دیگر.

۳) آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.

۴) تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تاسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.

۵) طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.

۶) محو هر گونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.

۷) تأمین آزادی های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.

۸) مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش

۹) رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه های مادی و معنوی.

۱۰) ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضرور.

۱۱) تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور.

۱۲) پی ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و بر طرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیر بیمه.

۱۳) تامین خود کفایی در علوم و فنون و صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.

۱۴) تامین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.

۱۵) توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.

۱۶) تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی دریغ از مستضعفان جهان

تحلیل اصل:

** یکی از مسائلی که معمولاً در قوانین اساسی کشورها بیان میشود، بحث از وظایف دولت است. اصل سوم قانون اساسی نیز به وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران اختصاص داده شده و طی ۱۱ بند آنها را برشمرده است. نکته قابل توجه آن است که ذکر این موارد به عنوان وظایف دولت اسلامی به معنی انحصار آنها در زمره وظایف دولت به معنای دستگاههای حکومتی نیست بلکه بر مبنای قاعده اشتراک در تکلیف و نیز لزوم کمک و مساعدت مردم در تشکیل و اداره نظام اسلامی انجام این امور را به عهده آحاد مردم نیز قرار داده است و دولت اسلامی باید نقش هدایتگری و رهبری در این زمینه داشته باشد تا آن که با یاری مردم به اجرای این وظایف بپردازد.

برای مثال، درخصوص طرح ضوابط به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره نظریه شورای نگهبان بدین شرح است:

نظر شماره ۸/۳۰/۲۳۰۲ مورخ ۸۱/۱۱/۱ شورای نگهبان

با توجه به اینکه موضوع طرح مربوط به دریافت از طریق ماهواره است؛ چون برحسب گزارش کارشناسان معتمد از داخل و خارج وزارت پست و تلگراف و تلفن، از لحاظ فنی همزمان امکان پالایش و تفکیک موارد فساد و مضر به اسلام، اخلاق، فرهنگ و امنیت وجود ندارد و نتیجه قهری، تجویز استفاده نامشروع و برخلاف موازین اسلامی و ضوابط مصرح در قانون اساسی می باشد؛ لذا این طرح از این جهت مخالف موازین شرع و بندهای ۱ و ۵ اصل سوم و اصل نهم قانون اساسی ساخته شد.

*درخصوص طرح استانی شدن حوزه های انتخابیه مجلس شورای اسلامی

نظر شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۸۲/۳/۲۲

مؤسسه آموزش عالی آزاد فاضل حقوق اساسی و نظریات مشورتی شورای نگهبان
برگزاری انتخابات استانی مطابق مفاد مصوبه چون موجب بروز و ازدیاد اختلافات محلی، قومی، قبیله‌ای و
مذهبی می‌گردد و این اختلافات خلاف همبستگی و وحدت ملی است و عامل از بین رفتن توسعه و تحکیم
برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم می‌شود، بنابراین خلاف بند ۱۵ اصل سوم قانون اساسی
شناخته شد.

اصل چهارم

**کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها
باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین
و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.**

تحلیل اصل:

※ این اصل بیانگر اسلامیت نظام و تضمین آن در سیستم حقوقی توسط قانون اساسی می‌باشد.
طبق نظریه مورخ ۸۶/۴/۹: شماره استفساریه ۲۱۸۲۰/۳۰/۸۶
با توجه به اینکه قانون اساسی در اصول متعددمانند اصول ۴ و ۹۱ تا ۹۹ قانون اساسی وظایف و اختیاراتی را بر
عهده شورای نگهبان گذاشته است و انجام آنها مستلزم وجود ساختار و ضوابط متناسب می‌باشد، همچنین با
عنایت به آن که شورای نگهبان نهادی مستقل بوده و زیر نظر هیچ کدام از قوا و دیگر دستگاه‌ها نمی‌باشد،
تصویب ضوابط و مقررات اداری، استخدامی، مالی و تشکیلاتی توسط مجلس شورای اسلامی و هیأت وزیران و
دیگر مقامات و دستگاهها ممکن است موجب اختلال در انجام وظایف و اختیارات شورای نگهبان گرد و
متناسب با وظایف تفویض شده نباشد.
اعضاء محترم شورای نگهبان نیز در آراء و نظرات قبلی خود به این مهم توجه داشته و این وضع قانون و انجام
تحقیق و تفحص توسط مجلس شورای اسلامی نسبت به شورای نگهبان را مغایر با قانون اساسی شناخته‌اند.
در این ارتباط توجه حضرتعالی و اعضاء محترم را به دو نظر صادره از سوی این شورا جلب می‌نمایم.
در تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۵ طرح استخدامی کارکنان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۷۲/۵/۶ آن مجلس و
اصل گردید که متعاقباً اعلام شد. در جلسه ۱۳۷۲/۵/۲۷ شورای نگهبان مطرح نظر شورا از آنجا که تبصره ۱
ماده ۲ طرح یاد شده تعیین ضوابط استخدامی مستخدمین شورای نگهبان را به موجب آن قانون بر عهده
کمیسیون مشترک مجلس و دیوان محاسبات قرار می‌داد، شورای نگهبان اعلام نمود تبصره مزبور از این جهت
که کارکنان شورای نگهبان را نیز در برمی‌گیرد مغایر قانون اساسی شناخته می‌شود. علاوه آن که سایر تبصره
های مربوط در این قانون که مبتنی بر این تبصره می‌باشد نیز مغایر قانون اساسی شناخته شده است.
همچنین در پی استفساریه مجلس شورای اسلامی از شورای نگهبان در خصوص اصل ۷۶ قانون اساسی این
شورا در تاریخ ۱۳۶۷/۱۰/۷ و طی نظریه شماره ۳۲۴۴ اعلام داشت: «اصل ۷۶ قانون اساسی شامل مواردی از
قبیل مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان که مافوق مجلس شورای اسلامی می‌باشند نمی
شود.»

مؤسسه آموزش عالی آزاد فاضل حقوق اساسی و نظریات مشورتی شورای نگهبان

اکنون با عنایت به رویه سابق و مطابق با اصل ۹۸ قانون اساسی و ماده ۱۹ آیین نامه داخلی شورای نگهبان، درخواست می شود نظر تفسیری شورای نگهبان را در خصوص اصول ۴، ۹۱ و ۹۹ قانون اساسی نسبت به مرجع تصویب ضوابط و مقررات مذکور اعلام فرمایید.

براساس نظریه شورای نگهبان (تفسیری) شماره: ۲۱۹۳۴ تاریخ: ۱۳۸۶/۴/۱۹

در خصوص مشخص نمودن مرجع تصویب ضوابط و مقررات اداری، استخدامی، مالی و تشکیلاتی شورای نگهبان، با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی و ماده ۱۹ آیین نامه داخلی شورای نگهبان، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۳ شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری این شورا در خصوص اصول ۴، ۹۱ و ۹۹ قانون اساسی به شرح ذیل اعلام می گردد.

مستفاد از اصول ۴، ۹۱ و ۹۹ قانون اساسی این است که تصویب ضوابط و مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی شورای نگهبان که انجام وظایف آن به تشخیص شورا متوقف بر آنها است، بر عهده خود این شورا می باشد.

نکته: اصل ۴ با اصول ۹۱، ۹۴ و ۹۶ ارتباط دارد.

اصل پنجم

در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عج) در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده دار آن می گردد.

تحلیل اصل:

*** ولایت امر و امامت امت دو مفهومی است که از آموزه های قرآن کریم و روایات اسلامی استخراج شده است و هر دو بیانگر منصب حاکم جامعه اسلامی هستند. در عصر حضور معصوم این دو منصب اختصاص به ایشان دارد، اما با این دو منصب در قالب نظریه ولایت فقیه در عصر غیبت علیهم السلام تفویض معصومین حضرت ولی عصر عجل... تعالی فرجه الشریف اعمال می شود. فقیه جامع الشرایط در عصر غیبت سرپرستی امتی را به عهده دارد که به دنبال تحقق هدف و آرمانی واحد هستند. هدایت کامل و صحیح نیز زمانی محقق خواهد شد که ولی جامعه کلیه اختیارات الزم برای انجام وظایف محوله را داشته باشد و از این روست که در ادبیات فقهی از «مطلقه» بودن ولایت فقیه سخن گفته شده است. با این وجود، اعمال این اختیارات مطلق، مشروط به شروطی است که از جمله مهمترین آنها میتوان به رعایت موازین شرع، رعایت محدوده امور عمومی جامعه و نیز رعایت مصلحت شهروندان جامعه اسلامی اشاره نمود.

نکته: اصل ۵ با اصل ۱۰۷ ارتباط دارد.

اصل ششم

در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکا آرا عمومی اداره شود، از راه انتخابات: انتخاب رییس جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراها و نژائر اینها، یا از راه همه پرسی در مواردی که در اصول دیگر این قانون معین می گردد.

تحلیل اصل:

*** قانونگذاران اساسی کشورمان پس از تأکید بر موازین اسلامی به عنوان محور و اساس همه ی قوانین و مقررات در کشور در اصل ۴ و مشخص کردن ولی امر و امام جامعه و خصوصیات وی در اصل ۵، در این اصل یکی دیگر از پایه های اصلی حکومت یعنی مردم را موضوع قرار داده و جایگاه آن را در اداره ی امور جامعه ی اسلامی روشن ساخته اند.

انتخابات و همه پرسی شیوه های مشارکت دادن مردم در اداره ی امور جامعه هستند و با توجه به جدید بودن تأسیس آنها در قالب مدرن امروزی، ادله ی فقهی مشخص و خاصی برای آنها وجود ندارد. از سوی دیگر نکته ی مهم در ادله ی فقهی مشارکت مردم در اداره ی جامعه، تأکید بر اصل مشارکت مردم است و نسبت به شیوه های آن سخنی وجود ندارد.

نکته: اصل ۶ با اصول ۶۲، ۱۰۰، ۱۰۸ و ۱۱۴ ارتباط دارد (اصول مربوط به انتخابات).

اصل هفتم

طبق دستور قرآن کریم: «و امرهم شوری بینهم» و «شاورهم فی الامر» شوراها: مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نژائر اینها از ارکان تصمیم گیری و اداره امور کشورند. موارد، طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراها را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می کند.

تحلیل اصل:

*** بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اداره امور کشور باید به اتکای آراء عمومی انجام شود، همانطور که قانون اساسی مقرر نموده است مداخله سیستم در حکومت از طریق ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان و شوراهای کشور تحقق می یابد بنابراین نهادهای حکومتی را نهادهای اعمال حق حاکمیت ملی می نامند.

نکته: شوراهای محلی نهادهای حکومتی و عمومی هستند (نهادهای دولتی نیستند).

اصل هشتم

در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط و حدود کیفیت آن را قانون معین می کند. (والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولیا بعض یامرون بالمعروف و ینهون عن المنکر)

تحلیل اصل:

*** از جمله بارزترین و اساسی ترین راهکارهای نظارت عمومی در قالب حق و تکلیف، نظارتی است که در نصوص اسلامی از آن به «امر به معروف» و «نهی از منکر» تعبیر شده و از اهم فرایض الهی بر شمرده شده است. در همین راستا دکتترین نظارتی اسلام و مسوولیت همگانی مردم و لزوم دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر که سرچشمه در مکتب و معارف اسلامی دینی دارد، همه مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت را مسوول دانسته و همه را به آن مکلف نموده است. در این مشارکت ارشادی مردم قادر خواهند بود سهم اساسی در نظارت بر اعمال دولت بر عهده داشته باشند. دولت مکلف است نقد پذیری را در دستگاههای اجرایی نهادینه کرده و راهکارهای اطلاع رسانی و شفاف سازی عملکرد خود را در مقررات و رویه ها پیش بینی کند.

۱- مردم نسبت به مردم	] امر به معروف و نهی از منکر
وظیفه همگانی بر عهده
۲- مردم نسبت به دولت	
۳- دولت نسبت به مردم	

اصل نهم

در جمهوری اسلامی ایران آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور از یکدیگر تفکیک ناپذیرند و حفظ آنها وظیفه دولت و آحاد ملت است. هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدشه ای وارد کند و هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی های مشروع را، هر چند با وضع قوانین و مقررات، سلب کند.

تحلیل اصل:

*** نتیجه ای که از این اصل میتوان گرفت این است که استقلال و تمامیت ارضی و وحدت بایستی در پرتو اصل آزادی تفسیر گردد و در جستجوی موانع آزادی هر جا که اختلاف و تردیدی در حدود تکالیف اشخاص یا اختیار مقامهای حکومت و یا اجرای اصول دیگر ایجاد شود باید به سود اصل آزادی تفسیر کرد ضمن اینکه باید به این نکته نیز توجه داشت که رعایت و تضمین حقوق و آزادیها در جامعه به نوعی موجبات تقویت و انسجام وحدت ملی و استقلال و تمامیت ارضی کشور را نیز در پی خواهد داشت

نکته: در انتهای اصل آمده: هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی های مشروع را، هرچند با وضع قوانین و مقررات، سلب کند. در نتیجه آزادی های مشروع مطلقاً قابل سلب نیستند حتی با وضع قانون.

اصل دهم

از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه ریزی های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.

تحلیل اصل:

* اصل ۱۰ یکی از اصول بنیادین قانون اساسی است که به صورت مبتکرانه پیش بینی شده است؛ تا جایی که در فرض عدم پیش بینی این اصل در قانون اساسی هیچ گونه توصیه ای در قانون اساسی در خصوص خانواده، غیر از اصل ۲۸ که ایجاد دادگاه صالح را برای حفظ کیان خانواده پیش بینی می کند، وجود نداشت. این اصل به دو رویکرد متفاوت اشاره دارد: یکی رویکرد ابزاری نسبت به قوانین، مقررات و برنامه ریزی ها است و دیگری رویکرد هنجارگرا یا غایتگرا نسبت به خانواده می باشد. رویکرد ابزاری آن است که قوانین و مقررات ابزاری برای رسیدن به غایت باشد که در واقع همان استواری روابط و قداست خانواده است. لکن رویکرد غایتگرا عبارت است از: تسهیل تشکیل خانواده، پاسداری از قداست خانواده و استواری روابط خانواده به عنوان یک هدف و غایت

اصل یازدهم

به حکم آیه کریمه «ان هذه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون» همه مسلمانان یک امت هستند و دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسامی قرار دهد و کوشش پیگیر به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.

تحلیل اصل:

* این اصل نشانگر تعیین سیاستهای خارجی جمهوری اسلامی ایران بعنوان یک کشور مسلمان و در ارتباط با سایر کشورهای اسلامی می باشد.

نکته: عبارت امت با توجه به بکارگیری آن در اصل پنج مفهوم فراملی ولایت و امامت از دیدگاه قانون اساسی را نشان می دهد. بنابراین برخلاف مفهوم ملت در معنای فرملی و دینی بکار رفته است.

اصل دوازدهم

دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی الابد غیر قابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل می باشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج ، طلاق ، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاهها رسمیت دارند و در هر منطقه ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب

تحلیل اصل:

***اصل ۱۲ قانون اساسی یکی از اصول مورد استناد به منظور اثبات ممزوج بودن نظام حقوق اساسی ایران با مذهب تشیع است. مطابق این اصل و این تعریف مشخص می شود که دین رسمی کشور اسلام و مذهب رسمی آن جعفری اثنی عشری بوده و بدیهی است که ملاک انتخاب این دین و این مذهب اکثریت جامعه ایران می باشد.

در مقام تبیین مبنای فکری قانونگذار اساسی در خصوص این اصل باید گفت هدف قانونگذار در این اصل حفظ اتحاد مسلمین و جلوگیری از تفرقه آنها و تعقیب هدف تقریب مذاهب اسلامی از طریق شناسایی و اعطای رسمیت منطقه‌ای و اعطای حقوق ذکر شده در این اصل به مذاهب چهارگانه اهل سنت است. به عنوان شاهدی بر این مدعی می توان به اصولی از قانون اساسی اشاره نمود که در آنها از مفهوم «امت» که متفاوت و گسترده تر از مفهوم ملت بوده و اشاره به تمامی مسلمانان در سراسر جهان دارد، استناد نمود؛ گویی اینکه قانونگذار قصد دارد قانون اساسی واحدی برای تمامی مسلمین در سراسر جهان تنظیم نماید. نمونه‌ای دیگر از این مبنای فکری را می توان در اصول مربوط به سیاست خارجی و تعهدات فراملیتی دولت نسبت به مسلمانان سراسر جهان یافت.

۱- انجام مراسم مذهبی طبق فقه خودشان
۲- تعلیم و تربیت دینی
۳- احوال شخصیه
۴- دعاوی آنها در دادگاه ها رسمیت دارند
۵- در صورت داشتن اکثریت در منطقه ای
مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق
مذهب آنهاست | پیروان مذاهب اسلامی
آزاد هستند در |
|--|--------------------------------------|

نکته: اصل ۱۲ با اصل ۱۷۷ از حیث غیر قابل تغییر بودن دارد.

اصل سیزدهم

ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیتهای دینی شناخته می شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصی و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می کنند.

تحلیل اصل:

***احترام به حقوق اقلیتها و تلاش در رفع تبعیض و نقض حقوق حقه‌ی آنان، یکی از مسائل مبتلابه حقوق بشر دنیای است. در ایران برخلاف کشورهای دیگر که انواع اقلیت وجود دارد، به دلیل اتکای حاکمیت بر مذهب، فقط اقلیت دینی مورد شناسایی قرار گرفته است و قومیت‌های مختلف با فرهنگ‌ها، نژادها و زبانهای مختلف اقلیت محسوب نشده بلکه همانند سایر مردمان به شمار آمده‌اند.

اصل چهاردهم

به حکم آیه شریفه «لاینبیکم الله عن الذین لم یقاتلواکم فی الدین و لم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم و تقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین» دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظف هستند نسبت به افراد غیر مسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

تحلیل اصل:

***از ویژگی‌های دین اسلام که در قانون اساسی نیز بخشی از آن متبلور شده است، نحوه تعامل و رفتار با غیر مسلمانان است. اصل چهاردهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان را براساس آیه هشتم سوره ممتحنه موظف می‌داند که نسبت به افراد غیر مسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل رویکرد اخلاقی جمهوری اسلامی را در برابر غیر مسلمانان بیان می‌دارد.

سوالات چند گزینه ای فصل اول

۱- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در چه زمانی به همه پرسى گذاشته شد؟

(۱) ۱۱ فروردین ۵۸

(۲) ۲۲ بهمن ۵۷

(۳) ۱۶ آذر ۵۸

(۴) ۲۵ مرداد ۶۸

۲- با توجه به اصل سیزدهم ایرانیان کدامیک از گزینه های زیر به عنوان اقلیت دینی شناخته می شوند؟

(۱) اسماعیلیه (۲) زیدیه (۳) بهایی ها (۴) کلیمی

۳- در چه سالی مقام نخست وزیراز ایران حذف شد؟

(۱) ۱۳۶۷

(۲) ۱۳۶۸

(۳) ۱۳۵۷

(۴) ۱۳۷۰

۴- کدام گزینه از ویژگیهای اسلامی بودن قوانین ایران است؟

(۱) انتخاب رهبر

(۲) ولایت فقیه

(۳) مشارکت همگانی

(۴) مسلمان بودن ایرانیان

۵- کدام گزینه بیانگر نوع قوه مقننه در ایران است؟

(۱) دومجلسی

(۲) یک مجلسی

(۳) یک مجلسی دورکنی

(۴) یک مجلسی سه رکنی

۶- براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اداره امور کشور بر مبنای کدام گزینه زیر صورت می پذیرد؟

(۱) با اتکاء به دستورهای مقام رهبری

(۲) با اتکاء به اجماع قوای سه گانه

(۳) با اتکاء به آرا عمومی و از راه انتخاب

(۴) اتکا به مشورت و براساس آیه شریفه «وامرهم شورای بینهم»

۷- نظریه ولایت فقیه نخستین بار توسط چه کسی مطرح شد؟

(۱) امام خمینی (۲) نایینی

(۳) نراقی (۴) بهبهانی

۸- اولین بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی در چه سالی و چگونه انجام شد؟

(۱) ۱۳۶۸ فرمان امام

(۲) ۱۳۵۷ فرمان رئیس دولت موقت

(۳) ۱۳۶۸ فرمان رئیس دولت

(۴) ۱۳۵۷ با فرمان امام

۹- بر اساس اصل دوم قانون اساسی کدام گزینه غلط است؟ «جمهوری اسلامی نظامی است بر پایه

ایمان به....»

(۱) وحی الهی

(۲) عدل الهی

(۳) مشروعیت مردمی

(۴) ۱ و ۲

۱۰- در قانون اساسی دینی و اسلامی بودن نظام از چه طریقی تامین شده است؟

(۱) جمهوری بودن شکل و اسلامی بودن محتوای حکومت

(۲) ولایت فقیه و شکل جمهوری

(۳) اسلامی بودن قوانین و ولایت فقیه

(۴) نظارت شورای نگهبان

۱۱- با توجه به منشأ حاکمیت و مبنای مشروعیت قانون اساسی ایران چگونه حاکمیتی را پذیرفته

است؟

(۱) الهی

(۲) مردم

(۳) ترکیب الهی و مردمی

(۴) ملی

پاسخنامه

- ۱- گزینه ۱ صحیح است. طبق اصل ۱
- ۲- گزینه ۴ صحیح است. طبق اصل ۱۳
- ۳- گزینه ۲ صحیح است. طبق اصل ۱۷۷
- ۴- گزینه ۲ صحیح است. طبق اصل ۵
- ۵- گزینه ۳ صحیح است. بر اساس سیستم قوه مقننه در قانون اساسی
- ۶- گزینه ۳ صحیح است. طبق اصل ۶
- ۷- گزینه ۳ صحیح است.
- ۸- گزینه ۱ صحیح است.
- ۹- گزینه ۴ صحیح است.
- ۱۰- گزینه ۳ صحیح است. طبق اصل ۴ و ۵
- ۱۱- گزینه ۳ صحیح است.